

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

DOI: 10.21547/jss.1496778

Alkol ve Uyuşturucu Maddelerinin İnsan ve Toplum Sağlığına Zararları (İçtimaî Hastalıklardan Tahaffuz ve Vikaye Çareleri İsimli Esere Göre)

Harms of Alcohol and Drugs on Human and Community Health (According to the Book Named İçtimaî Hastalıklardan Tahaffuz ve Vikaye Çareleri)

Zeynel ÖZLÜ^a İsmail Hakkı ÜZÜM^{b*}

^a Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Gaziantep / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0003-2499-4815

^b Dr., Gaziantep Üniversitesi, Tarih Bölümü, Gaziantep / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0001-8809-6147

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 4 Haziran 2025

Kabul tarihi: 17 Eylül 2025

Anahtar Kelimeler:

Madde Bağımlılığı,

İnsan ve Toplum Sağlığı,

Uyuşturucu ile Mücadele

ARTICLE INFO

Article History:

Received: June 4, 2025

Accepted: September 17, 2025

Keywords:

Drug Addiction,

Individual and Community Health,

Struggle Against Drugs.

ÖZ

Günümüzde alkol ve madde bağımlılığı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de problem teşkil etmektedir. Bu tür bağımlılıklar hem birey hem de toplum için büyük zararları olan ve uyuşturucu özelliğine sahip etken maddelerdir. Alkol ve madde bağımlılığı eğer tedavi edilemez ise bireyin davranışsal, ruhsal, bedensel, ekonomik ve sosyal yaşantısı gibi birçok alanda kalıcı problemlere yol açar. Bağımlılık yaygınlaşmaya başladıkça toplumun temel yapısında bozukluklara yol açar. Dolayısıyla toplum yaşantısı sekteye uğrar. Sağlıklı birey ve toplum için alkol ve madde bağımlılığı ile mücadele edilmesi gerekmektedir. Bunun için çeşitli sağlık kuruluşları oluşturulmakta, kongreler düzenlenmekte, dernekler açılmakta basın ve yayın yolu ile bu tür maddelerin zararları yayımlanmaktadır. Alkol ve diğer uyuşturucu maddelerine karşı günümüzde verilen mücadele geçmişte de yaşanmıştır. Bu tür maddelerin aşırı kullanılması, kötü amaçlarla vücuda alınması, insanları etki altına alması gibi birçok sebepten ötürü çeşitli önlemler alınmıştır. Tabii bu önlemlerin başında bu tür maddelerin henüz vücuda girmeden önce tanıtılması gelmektedir. Böylece uyuşturucuya bağımlı olunmadan verdiği zararlar açıklanarak sonrasında yaşanılacak problemlerin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Mevcut çalışmada, Osmanlı'nın son dönemlerinde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yayınlanan ve Doktor İsmail'in önemli eserine yer verilmiştir. Eserin amacı doğal uyuşturucu maddelerinin ve alkolün insan ve çevresi hakkındaki zararlarına değinmek olmuştur. Eserde ayrıca bazı uyuşturucu maddeler hakkında teknik bilgiler ve doktorun kendi tecrübeleri de yer almaktadır.

ABSTRACT

Today, alcohol and drug addiction is a problem in our country as well as all over the world. Such addictions are active substances that have a drug feature and have great harm for both the individual and the society. If alcohol and drug addiction can not be treated, it causes permanent problems in many areas such as the individuals behavioral, mental, physical, economic and social life. As addiction begins to spread, it leads to disorders in the basic structure of society. Therefore, social life is interrupted. For a healthy individual and society, its necessary to fight against alcohol and drug addiction. Fort his purpose, various health institutions are established, congresses are organized, associations are opened and the harms of such substances are published through the press and publications. The current struggle against alcohol and other drugs has happened in the past. Various precautions have been taken due to many reasons such as excessive use of such substances, ingestion for malicious purposes and influencing people. Of course, at the beginning of these measures is the introduction of such substances before they enter the body. Thus, it is aimed to prevent the problems that will be experienced later by explaining the harms caused by being addicted to drugs. In the present study, the important work of Doctor İsmail Kenan, which was published in the last periods of the Ottoman Empire and the first years of the Republic is included. The aim of the work was to touch on the harms of natural drugs and alcohol on humans and their environment. The book also includes technical information about some drugs and the doctor's own experiences.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: zeynelozlu@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

Drugs have existed throughout history. These are substances such as alcohol, tobacco, marijuana, cocaine, heroin, synthetic drugs. Naturally grown drugs have gained diversity with technological progress and developments in the pharmaceutical industry. The most important detail here is the use of the chemical used for therapeutic purposes out of purpose and by exceeding the dose amount. Therefore, the diversity of synthetic drugs is increasing today.

Drug addiction is the ingestion of substances such as alcohol, tobacco products and drugs into the body. Drug addiction develops due to us for a certain period of time. The individual's drug use and addiction status are directly proportional. As a matter of fact, after a certain period of time, drug addicts can not live independently of the substance they use and become dependent on it. Drug addiction starts for a variety of reasons. For example, misuse and excessive use make a person addicted to drugs. Social environments such as being curious about and trying drugs and the advice of others make a person addicted to drugs. Again, people's addiction to drugs in the face of stress and problems they face makes them addicted to drugs after a certain period of time.

Drug addiction is a public health condition that causes serious problems for the individual and concerns the society. There is no safe way to use such substances. Everyone who uses drugs has an equal risk of becoming addicted. The structures of drugs are different from each other. When used, they cause physical and psychological harm by affecting different parts of the central nervous system. Drugs cause digestive and liver diseases, speech and movement disorders. May cause damage to the sense organs and skin. Apart from this, it brings problems such as palpitation, high blood pressure, heart failure and may result in the death of the individual. Drugs and the negativities they cause on the objects also win the society. Namely, when drug addiction increases in society, social life is interrupted and the health structure of the society deteriorates. Thus, serious problems are experienced in many areas such as social, economic and public order in the society.

Due to the harm caused by alcohol and drugs, measures are also taken against such substances. At the beginning of these measures is to define narcotic substances and to explain the harm they cause to human and public health. Thus, it is aimed to keep people away from drugs. Associations fighting against drugs, official institutions and prominent people of the society undertake this task. For people addicted to drugs, there are health institutions that provide psychological support. These also treat addicted people over time. Here, the most critical process is to ensure that the individual who does not use the drug dose not experience abstinence again and tries to give the individual a normal life.

In the historical process, the use of drugs has been prohibited due to the harm caused to the individual and society and the people who use them have been kept separate from the society. There have been struggles for this in the past as well as today. In this study, a work made within the scope of the fight against drugs in the first years of the Republic of Turkey is included. The work is the book of Mr. İsmail Kenan who is also a doctor, named "İctima-i Hastalıklardan Tahaffuz ve Vikaye Çareleri". In this book, it is stated that drugs are a public health problem. In the book, information was given about morphine, cocaine, cannabis, tobacco and ether which were the drugs of the period. Scientific explanations have been made about the effects of these substances on the human body and life. The author has also included his own experiences in his book. He also stated how to deal with drugs. He writes that especially every part of the society has a duty in the struggle. He explained that for this, publications should be made in cinemas, theaters, newspapers and magazines against drugs. Again, the harms of drugs should be explained in schools and mosques and the government should constantly inspect pharmacies and shops selling drugs. Then general information was given about the effect of alcohol on people. Here, how alcohol affects the body after ingestion and changes in the body over time are explained. The effect of alcohol on genetics has been mentioned. He wrote about the health problems caused by alcohol in society.

The subject of this study includes drugs that harm public health in the past as well as today and their harm. The study is important in terms of providing solutions to the problems about how the fight against drugs was fought in the first years of the Republic and at what stage the state and society were in this fight. Again, the information in the work is very important in terms of the developments in the field of medicine of the period and studies on public health. The aim of the study is how that we have been dealing with drugs for a long time. Thus, it is possible to compare the struggles in the past with the current measures. The most important issue in this struggle is to explain the harms of drugs without becoming addicted to drugs and to spread this to all segments of the society. Thus, it was aimed to prevent drugs. In the study, first of all, a general information was given about drugs and their harms by giving place to research works. In order for the research to be original, more space was given to the work of Doctor İsmail Kenan. Here, the relevant section in the work of İsmail Kenan, one of the important doctors of the period was translated into today's Turkish and evaluated. Thus, it is that it will assist studies in fields such as the history of medicine, social public health, drugs and the fight against them.

Giriş

Uyuşturucu kelimesi, Yunanca “narke” (uyku) kelimesinden türetilmiş, Türkçeye “narkotik” olarak geçmiş, Arapça ve Farsça da ise “muhaddir” (örtün, kapayan) anlamında kullanılmıştır (Başoğlu, 2012, s. 248). Uyuşturucu kelimesi, vücutta rahatlatıcı, yatıştırıcı özelliği olan maddelere verilen genel bir isim olarak yer almıştır (TDK, Ocak 2023). Bu tür maddeler, vücuda girdiğinden itibaren zihinsel süreçleri ve davranışları etkileyen, tıp dilindeki ismiyle psikoaktif maddelerdir (Dinç, 2019, s.6). Bu tür uyuşturucu maddeler, hukuki statüleri, merkezi sinir sistemindeki etkileri, insana ve çevresine verdiği problemler olmak üzere çeşitli sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bunlar Doğal uyuşturucular (esrar, afyon, morfin, kokain vs.), halüsinojen maddeler, sentetik-yarı sentetik maddeler, yeni psikoaktif maddeler vb. şeklinde sınıflandırılmaktadır (Aldatmaz, 2019, s. 10-13). Bunların dışında tütün mamulleri ve alkollü içecekler de uyuşturucu maddeler kapsamında yer almaktadır.

Tarih boyunca insanı uyuşturan birçok madde kullanımı gerçekleşmiştir. Uyuşturucu maddelerinin kişide ruhsal anlamda değişiklik yapması, sakinleştirilmesi ve keyif vermesi gibi özelliklerinin fark edilmesi, insanlarda alışkanlık yapmasına (Varlık, 2019, s. 17) ve kullanımının artmasıyla da bağımlı olmalarına neden olmuştur. Bağımlılık ise kişinin zarar gördüğü halde madde kullanmaya devam etmesi, kullandığı uyuşturucu maddesini uzun süre boyunca bırakamaması, sürekli madde arayışında bulunması ve bu maddenin dozajını giderek arttırması olarak tanımlanmaktadır (Dişsiz, 2012, s. 1). Kişinin bağımlı olması için genel geçer bir tanı kılavuzu bulunmaktadır. Günümüzde Sağlık Bakanlığınca yayınlanan kesin bağımlılık tanısı şu şekilde ortaya konmuştur (Sağlık Bakanlığı, Ocak 2023):

- 1-Maddeyi almak için çok güçlü bir istek veya zorlantı.
- 2-Madde alma davranışını denetlemede güçlük.
- 3-Madde kullanımı azaltıldığında ya da bırakıldığında fizyolojik bırakma sendromu. Maddenin tipik bırakma sendromu ya da bırakma belirtilerini giderebilmek için aynı veya benzer maddeyi kullanma.
- 4-Dayanıklılık belirtileri, daha düşük dozlarda ortaya çıkan etkilerin ortaya çıkabilmesi için daha yüksek madde dozlarına gereksinim duyulması.
- 5-Maddeyi elde etmek, kullanmak, etkilerinden kurtulmak için harcanan zamanın diğer ilgi ve uğraşlara yer bırakmayacak şekilde artması.
- 6-Aşırı içki nedeniyle karaciğer bozukluğu, ağır madde kullanımı dönemlerini izleyen depresif duygudurum, bilişsel yetilerde ilaç kullanımına bağlı bozulma gibi zarar görüldüğüne ilişkin açık verilere karşın madde kullanımını sürdürme.

Yukarıda yer alan maddeler kişinin kesin bir şekilde madde bağımlısı olduğunu göstermektedir. Bu bağımlılık, tarih boyunca yayılım göstermiştir. İnsanın ve kurmuş olduğu toplumsal düzenin, ekonomik, lojistik ve teknolojik gelişmelerdeki ilerlemesi ile paralel seyretmiştir (Doğan, 2001, s. 2). Öyle ki teknolojik gelişmelerden önce doğal maddeler uyuşturucu olarak kullanılırken teknolojik gelişmeler ile birlikte sentetik uyuşturucular da kullanılmaya başlanmıştır.

Bağımlılık, dünya çapında bir sorun teşkil etmekte ve çok boyutlu kronik bir problem olarak devam etmektedir (Dişsiz, 2012, s. 2). Bireyin bağımlı olabilmesinde genetik ve çevresel faktörler etkili olmaktadır. Zihinsel bozukluk, depresyon ve anksiyete, duygusal sorunlar, özgüven eksikliği, ebeveyn-ergen ilişkileri, çocuklukta yaşanan travmalar gibi birçok faktör alkol ve uyuşturucu bağımlılığının artmasına yol açmaktadır (Öztürk, 2023, s. 1073). Alkol bağımlılığı konusunda örnek verecek olursak, Dünya Sağlık Örgütü'nün 2016 tarihli raporuna göre alkol kullanımı, dünya çapında yaklaşık 3 milyon kişinin ölümüne ve 132 milyon civarında kişinin de engelli kalmasına yol açmış, yine aynı rapora göre dünya çapında 237 milyon erkek ve 46 milyon kadın alkol bağımlısı olarak tespit edilmiştir (Ersoy ve Altınbaş, s. 172).

Bağımlılık kişi ile nesne arasında kurulan ve bir süre sonra kişinin özerkliğini ortadan kaldıran, davranış ve tutumlarında yıkıcı etkilere sebep olan bir çaresizlik meydana getirmektedir (Doğan, 2001, s. 2). Bu durum kişinin ruhsal ve bedensel sağlığına zarar vermesi ile beraber kişide belirli bir takıntılı durumu yinelemeye yönelik engellenemeyen bir istek duymasına ve bunu sürekli hale getirmesine sebep olur (Çelikay, 2017, s. 1). Madde bağımlısı kişi kendisinin “dışlanmış birey” olduğu düşüncesiyle yaşar ve kendisini toplum içerisinde yeterince değer bulamayacağına inanıp izole eder. Buna bağlı olarak bağımlının özgüvenini azalır ve sosyal ilişkileri işlevini yitirir (Tunç, 2019, s. 22). Bu bağımlı olma durumu, aynı zamanda kişinin ailesine ve topluma zarar veren önemli bir halk sağlığı sorunudur. Kişilerin sosyal iletişiminde, aile içi şiddet ve gerginliğin artmasında, çocukların model alırken olumsuz etkilenmelerinde, ekonomik kayıplarda, yasal sorunlarda, trafik ve iş kazalarında, yaralama ve öldürme gibi tüm bu olaylarda bağımlılık önemli bir problemdir (Ünal, 1991, s. 2).

Tarihi süreç içerisinde birçok yerde farklı uyuşturucu maddeleri kullanıldığı gibi Osmanlı toplumunda da çeşitli uyuşturucu maddeleri kullanılmıştır. “Mükeyyifat” olarak isimlendirilen bu uyuşturucu maddelerinden daha çok doğal yol ile elde edilen esrar, tütün, afyon gibi maddeler ile birlikte içki de kullanılmıştır. Bunlar içerisinde ilkçağ uygarlıklarında dahi görülen, oldukça eski bir uyuşturucu maddesi olan haşhaş bitkisi ve ondan elde edilen afyon, Osmanlı Devleti’nde önemli bir ticaret hacmine sahip olmuş ve kullanılmıştır (Çıtır, 2015, s. 33-35). Osmanlı Devleti’nde uyuşturucu madde kullanımının önemli bir bölümünü esrar oluşturmuştur. Hatta İstanbul’da esrar üretimini sağlayan “esnaf-ı bengciyan” adlı bir sınıf dahi kurulmuştur. Esrar çeşitli şekillerde, tütün içerisine sarılarak, nargile ile yakılarak ya da şerbetlere konularak tüketilmiştir. Yine tütün de 17. yüzyıldan itibaren Osmanlı topraklarında yaygınlaşmış ve kısa sürede yayılmıştır. Haram olduğu kabul edilen tütün ile ilgili ilk ferman 1609 tarihinde çıkarılmıştır (Fulin, 2019, s.18-20). Ancak tütün kullanımı hızlı bir şekilde artmış hatta bunun sonucu olarak 1633 yılında İstanbul Cibali yangınının çıktığı ve şehrin beşte birini kül ettiği iddia edilmiştir (Kuzucu, 1999, s. 688). Bu çerçevede IV. Murat tarafından da tütün yasaklanmıştır (Şavk, 2011, s. 5).

Osmanlı Devleti’nde bazı dönemlerde içki insanın içini ferahlatan, keyif veren bir madde olarak düşünülmüşse de İslam dini tarafından kesinlikle yasaklandığı için (Bakara/219, Mâide/90) Müslümanların içki içmesi, üretmesi veya satmak için mekân işletmesi yasaklanmıştır (Fulin, 2019, s. 72). Bazı dönemler Osmanlı saraylarında içkili eğlencelerin düzenlendiği işret meclisleri kurulmuşsa da padişahların içki içip içmediği tartışmalı bir konu olarak süregelmiştir (Fulin, 2019, s. 82). Ancak içki konusuna padişahlar tarafından çoğu kez yasaklar da getirilmiştir. Bu yasaklar ile ilgili ilk uygulama Kanuni Sultan Süleyman ile birlikte gelmiştir. Yine I. Ahmet, IV. Murat, III. Selim, II. Abdülhamit dönemlerinde de içkiye, içki içilen yerlere ciddi anlamda kısıtlamalar getirilmiştir (Dinç, 2016, s. 17). Bunun yanı sıra keyif verici maddeler de devlet tarafından önlenmeye çalışılmıştır. Özellikle Tanzimat döneminde, izinsiz satış yapan kişilere hapis, sürgün ve zorunlu kamu yararına çalışma gibi cezalar verilmiştir. Cumhuriyet döneminde de uyuşturucu maddelerin yurtiçine girmesi engellenmeye çalışılmış ve bununla ciddi mücadeleler yapılmıştır (Göktepe, 2020, s. 3050). Diğer uyuşturucu maddeleri kadar insan vücuduna olumsuz etki eden, insan davranışları üzerinde büyük yıkımlara yol açan içkiler ile ilgili bazı sivil toplum kuruluşları da oluşturulmuştur. Hilal-i Ahmer, Hilal-i Ahdar, Men-i Müskirat Cemiyeti gibi topluluklar içki ile mücadelede yer almışlardır. Erken Cumhuriyet döneminin Sağlık Bakanlığı, uyuşturucu madde kullanımına karşı yayın faaliyetlerinde bulunmuş, yayınlarda halkı bilinçlendirmek için zararlı maddelerin doğuracağı hastalıklara, toplumdaki sosyal yaralara değinilmiştir (Çakır, 2021, s. 219). Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından dinen yasak olması ve insan sağlığına ve davranışlarına zarar vermesi üzerine içki tüketimi, üretimi, ticareti, 14 Eylül 1920 tarihinde Men-i Müskirat Kanunu

ile yasaklanmıştır (Dinç, 2016, s. 20-24). Daha sonra 17 Kasım 1920 tarihinde, devlet sınırları dışına döviz çıkışını engellemek amacıyla, tıbbi kullanım dışında tüm alkollü maddelerin ithal edilmesi de yasaklanmıştır (Gölçek, 2019, s.260).

Uyuşturucu maddeler ve alkollü içecekler ile ilgili birçok eser kaleme alınmıştır. Özellikle son yıllarda uyuşturucunun ve alkolün insan sağlığı üzerindeki tehdit, günümüz sağlık teknolojileri ile daha iyi anlaşılmaktadır. Salgın bir hastalık gibi insanlar arasında dolaşan, gerekli önlemler alınmadığı takdirde yayılım gösteren ve verdiği keyif ile insanı hakimiyeti altına alan uyuşturucu maddeler sadece günümüz problemlerinden değildir. Nitekim Osmanlı Devleti'nde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında uyuşturucu ile birçok alanda mücadele gerçekleştirilmiştir. Bu mücadeleler yalnızca devletin girişimleriyle sınırlı kalmamış, toplumun ve bireylerin katkılarıyla da şekillenmiştir. Göz ardı edilmemesi gereken bu çabalar, dönemin sağlık politikaları açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmamızda, Cumhuriyet'in ilk yıllarında söz konusu mücadele ve çalışmaların mevcut durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Cumhuriyet'in ilk yıllarında İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti doktoru İsmail Kenan tarafından kaleme alınan *İctima-i Hastalıklardan Tahaffuz ve Vikaye Çareleri* (1924, s. 168-205) adlı eser değerlendirilmiştir. Söz konusu eserde uyuşturucuya karşı mücadele kapsamında uyuşturucu maddelerin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekilmiştir. Eserin uzman bir hekim tarafından yazılmış olması çalışmanın önemini arttırmaktadır. Çalışmada alkol ve uyuşturucu maddelerin birey ve toplum üzerindeki tahribatına, bu sorunların dönemin koşulları çerçevesinde nasıl ele alınması gerektiğine dair tespitler yapılmıştır.

Uyuşturucular

Afyon-Morfin Tiryakileri ve Morfinin İnsan Üzerindeki Etkileri

Ülkemizde eski tarihlerden bu yana haşhaş veya afyon tiryakileri bulunmaktadır. Bu tiryakilerin sayısı zamanla azalmış; fakat özellikle afyonun etken maddesi olan morfine bağlı tiryakilik artmıştır. Afyon tiryakileri, Çin, İran, Hindistan gibi ülkelerde mevcuttur. Ülkemizde tütün kullanımı ne derece fazla ise bu ülkelerde de afyon çiğnemek ve sigara gibi kullanmak oldukça fazladır. Hali hazırda dünyanın en iyi afyonu ülkemizde yetişmektedir. En fazla morfine sahip ve Fransız kodeksi tarafından da kabul edilen afyon, İzmir afyonudur. Bunun ardından İstanbul afyonu, Mısır afyonu, Acemistan afyonu gelir. Almanya'da, Amerika'da yıllarca afyon yetiştirilmek istenmişse de iyi bir afyon elde edilememiştir.

Afyonun etken maddesi morfin hakkında bilgi verilmesi gerekirse; morfin kullanıcılarına “morfinman” adı verilmektedir. Morfin, beden kimyasal bileşimlerini yavaş yavaş tahrip eder ve düşünme gücüne zarar verir. Ülkemizde daha eski tarihlerde ender olarak rastlanılan morfinmanlara son zamanlarda daha sık rastlanmıştır.

Dr. İsmail Kenan'ın konu ile ilgili bir hatırası şu şekildedir: “Bundan bir sene evvel muayenehaneme müracaat eden pek iyi tanıdığım bir genç kadın, kendisine morfin yapmamı rica etti. Ben de peki, sizi bir defa muayene ettikten sonra zafiyetinizin durumuna ve derecesine göre bir kuvvet şırıngası yapayım dedim. (Çünkü insanlar arasında kuvvet şırıngalarına ve bütün şırıngalara morfin yaptırmak tabiri kullanılır.) Hasta güldü, hayır doktor dedi, öyle kuvvet şırıngası değil, ben morfin arzu ediyorum, o insanı beyhoş eden, dimağda ki bütün acıları ve elemeleri silen morfin istiyorum. Bana morfin yap diye yalvarıyordu. Ancak bu arzusunu yerine getiremeyeceğimi, morfinin onu felakete sürükleyeceğini, aklını kaybetmesine neden olacağını söyledim. İşte o an hakikaten hayatta hiçbir neşesi kalmayacağını kadına söyledim ve onu ikna ettim. Bir hastayı morfine alıştırmak, ona bilerek veya bilmeyerek bu fikri aşılacak, hastayı tedrici intihara sevk etmektir. Bunu bilerek yapmak herhalde bir cinayet işlemektir.”

Deri altına uygulan morfin şırıngaları 1853 tarihinden bu yana kullanılmaktadır. Ne ilginç bir şeydir ki bu tarihlerde morfinmanların ½ ‘sini doktorlar oluşturuyordu. Hastada ufak bir sancı gören doktor hastaya hemen morfin enjekte ediyor, hasta ertesi gün az sancısı olsa da tekrar morfin alıyor ve bu durum tekrarlayarak morfine bağımlı bir hale geliyordu. İlk günlerde ½ santigram morfinin etkisini gören kişiler bir hafta sonra bunun az etki yaptığını hisseder 1 santigrama çıkarlar. Bu suretle her gün biraz daha morfine duyulan ihtiyaç 1 grama, 1.5 grama kadar çıkıyor ve artabiliyor. Doğal olarak morfinden yana şikayetler de başlıyor, çünkü morfin bulantı ve ilk zamanlarda nahoş bir etki bırakır.

Bunun sebebi morfinin mide yoluyla dışarı atılmasıdır. Hatta mide ağrısı bulunan kişilerde eğer bu ağrı (evcâ) veya yara mideye ait ise morfin kullanımı iyi değildir. Bundan dolayı 10 santigramlık morfine alışanlar birkaç grama çıkabiliyor. Morfin yükselirken, vücudun sinir sistemi (cümle-i asabiyye) de bozuluyor, muhakeme gücü yavaş yavaş etkisini kaybediyor. Vücut, öyle bir hale geliyor ki her yarım veya bir saatte bir morfin yapmak, derin bir ihtiyaç şeklinde tezahür ederek hastayı kıvrandırıyor. Morfin saati gelince hastanın neşesi kaçmaya, gözlerindeki şetâret (sevinç, parlaklık) azalmaya başlıyor. Saat geçince hastada büyük bir sabırsızlık yüz gösteriyor. Hareketleri ve düşünceleri birbirini yansıtmamaya başlıyor. Morfin tekrar enjekte edilince ise hasta canlanmaya, konuşmaya, alaycı davranmaya başlıyor. Ancak morfin kullanan kişilerde altı aydan itibaren ciltte lekelenmeler, vücutta yağ kaybı, alında çiban çıkması gibi haller meydana geldiği gibi gözlerde problemler, görme kaybı, kalp ve nabızda zamanla zayıflık gibi durumlarda görülmektedir. Morfin kullanan kişilerde, şiddetli açlık hissi fazla yemek yeme, korku, rahatsızlık, uykusuzluk, aşırı hassasiyet, sinir sisteminde bozukluklar, elde ve dilde titremeler, konuşmada ve düşünmede tutarsızlık ve güç kaybı gibi problemler yaşanmaktadır. Sonuç olarak morfin kullanan kadın ve erkekler sağlıklarını ve toplum içerisinde itibarlarını kaybetmektedirler.

Söz konusu bu rahatsızlıklar sadece morfinde değil uyku ilaçlarına bağımlı olan kişilerde de görünür. Her gün yeni yeni uyku ilaçları piyasaya çıkıyor ve yeni yeni hastalıklarda meydana geliyor. Örneğin “verunal”, “verenalizm-lumnal” ilacını fazla kullananlarda “lumnalizm” görülür ve bundan dolayı bu insanlarda kararlılık ve irade zayıflığı görülüyor.

Kokain Tiryakileri ve Kokainin İnsan Üzerindeki Etkileri

Eritroksilon coca denilen ve perdede bulunan ufak ağaçların yaprakçıklarıdır. Amerika’nın çeşitli yerlerinde ekilen bu bitki 3 cm genişliğinde ve 2 cm uzunluğunda yapraklardır. Koka yapraklarında, kokain denilen bir “şebek-i kalevî” (alkaloid) vardır. Koka, Amerika’da oldukça fazla kullanılmaktadır. Özellikle Amerika’nın güneyinde Bolivya, Peru, Meksika’da, uzun yıllar boyunca insanlar, açlıklarını bastırmak için koka yapraklarını çiğnemişlerdir. Koka çeşitli şekillerde kullanılır. İksir, şarap halinde kullanıldığı gibi, enjeksiyon, tuz haline getirip buruna çekme şeklinde de kullanılır. En çok kullanılma şekli de buruna çekmedir. İstanbul’da son zamanlarda maalesef kullanım artmaktadır. İstanbul’a firar eden Ruslar, eğlence mekanlarında (ayş-u tarab meclisleri), kokain kullanmış ve bunu halka da yaymışlardır. Bunlara özenen birçok zavallı insan bugün kokain zehrinin tacirleri altında ezilmektedir. Kokain bir zehirdir.

Her zehir gibi kokainin de az miktarı ilaç yapımında kullanılıp, çok miktarı organizmaya zarar veren, sinir sistemini tahrip eden bir zehir olduğundan dolayı kesinlikle kullanılmamalıdır. Kokain ile zehirlenenler fazla zehir maddesi almışlardır. Az miktarda kokainden zehirlenen kişilerde; kokain çoğunlukla his kaybına sebep verir ve bu durumlarda ağızda kuruluk ve hadekalarda (gözbebeklerinde) büyüme görünür. Ayrıca “siyanoz”, “kollapsus” his kaybı gibi sorunlar ile de karşılaşılır; fakat hasta çabuk iyileşir. Azar azar kokain kullananlara “kokainman” denildiği gibi “kokain tiryakileri” de denir. His kaybı, duyularda fazlalık, aşırı

hislilik, gözbebeğinde büyüme, görme problemleri, irade zayıflığı, dikkat bozukluğu, ihmalkarlık vs. görülür. Çok miktarda kokainden zehirlenen kişilerde görülen belirtiler ise şunlardır; kasılma, kramp, felçlik, lekeler, kalp atışlarında zayıflık ve kalp ritim bozukluğu... Eğer bu durum daha fazla devam edecek olursa hastada kalp felci meydana gelir ve vefat eder.

Esrar Tiryakileri ve Esrarın İnsan Üzerindeki Etkileri

Ülkemizde çok eski zamanlardan beri, gizli bir surette, loş mağaralarda, tavanı basık kahvehanelerde esrar içilmektedir. Yine Galata'nın bazı kuytu ve çukur köşelerinde, küçük dükkanlar içerisinde esrar satan kişiler vardır. Bu dükkanlara girmek pek mantıklı bir davranış değildir. Satıcı kişiler, esrarı aralarında belirlemiş oldukları parolaya göre satmaktadırlar. Bu dükkanlarda esrar alan kişiler ise sağlık düşmanı, kötü, oldukça kirli olan kahvehanelerde, sabahlara kadar esrar içerler. Maalesef buna alışanlar, yavaş yavaş bütün iradelerini kaybediyor. Bu kişiler toplum içerisinde, gözlerinin ferî sönmüş, çukura batan gözlerinin altında derin izler oluşmuş, elmacık kemikleri belirginleşmiş, çehrelerinde kan dolaşmaz olmuş ve saman sarısı bir renk almış şekilde bulunmuşlardır. Saç ve sakalları çoğu zaman birbirine karışmıştır. Derbeder ve serseri olan bu kişiler, ailelerine, topluma, memleketlerine faydası olmayan, atıl uzuvlar halinde yer almışlardır.

Tütün Tiryakileri ve Tütünün İnsan Üzerindeki Etkileri

Tütün, az miktarda içilir ve nefes borularına kadar derin bir nefes halinde çekilmez ise daha az rahatsızlık verir. Ancak fazla miktarda tütün kullanmak, vücudun cümle deveraniye (tüm dolaşım sistemini), viâî (damarları) ve cümle teneffüsiye (solunum sistemini) ciddi oranda tahriş ve tahrip eder. Tütün, nikotin denilen bir alkaliye benzer. 5 santigram bir nikotin şırıngası bir insani öldürmeye yeterlidir.

Tütünle zehirlenen kişilerde görülen rahatsızlıklar; soğuk soğuk terleme, görme bozukluğu, bulantı, kalp zaafiyeti, sayıklama ve kronik vakalarda soluk borularında iltihap, hazımsızlık, sinir sisteminde dengesizlik, kalp ritminde ve nabız atışlarında düzensizlik görünür.

Ağır vakalarda, stenocardia, nefes darlığı nöbetleri gibi problemler oluşurken; gözle ilgili sorunlar olarak da bulanık görme, miosis, miyopluk ve tavuk karası denilen hastalıklar görülür. Bu durumun meydana getirdiği en önemli sorun kalp damarlarının kasılması sonucu meydana gelen ve oldukça tehlikeli olan nefes darlığı nöbetleri, göğüs anjini adı verile göğüs sıkışmasıdır. Tüm bunlara karşı alınacak tedbirler ise tütün kullanımından vazgeçmektir. Aksi takdirde devam edilen tütün kullanımı zamanla vücutta kötü izler bırakmakta ve vücudu harap etmektedir.

Eter Tiryakileri ve Eterin Zararları

Son zamanlarda toplum içerisinde eter tiryakileri sayıca artmaktadır. Eter kullanan kişilerde aptallık, sersemlik oluşmakta ve söyledikleri sözler anlaşılmamaktadır. Fazla miktarda kullanılan eter tüm sinir sistemini etkilemekte ve vücudu uyuşturmaktadır. Taklit ile güdülenmiş bu tiryakiler fazlalaşmakta hatta günde bir kilograma yakın eter tüketen kişiler görünmektedir. Maalesef bazı tiryakiler keyif veren bu zehri kullanmayı ve ondan bahsetmeyi de şeref zannediyorlardır. Ancak eterin insanlarda yapmış olduğu etki sersemlik, düşüncesizlik, ahlaki olmayan davranışlar gibi hallerdir. Bu durum milletin birliğine, gelişimine zarar vermektedir. Eter verdiği zararlar da tıpkı diğer uyuşturucu maddeleri gibi vücutta büyük hasar bırakmaktadır.

Uyuşturucu ile Mücadelede Ne Yapılmalıdır?

Uyuşturucu bir hastalıktır. Bu hastalığın önüne ne surette geçebiliriz? Sinemalarda filmler, tiyatrolarda piyesler aracılığıyla halk bilinçlendirilmelidir. Muharrirler, bu hastalığın getirmiş olduğu problemleri yazmalı, kokain vb. kullanan bir kişinin sürüklendiği felaketi anlatmalıdır. Gazeteler, mecmualar bu hastalığın sosyal yapıda açtığı yaraları kayıt altına almalı ve halkı aydınlatmalıdır. Hükümet, bunun gibi zararlı maddeleri satan eczane ve dükkanları sık sık teftiş etmelidir. Bu gibi dükkân sahiplerini, kanun ve hukuk açısından bilgilendirmeli ve hiçbir taviz vermeden gerekli cezai işlemi uygulamalıdır. Okullarda öğretmenler, camilerde vaizler, cemiyetlerde hatipler bu mevzuattan sık sık bahsetmelidirler. Vatanını seven, ülkesinin gelişmesini isteyen her öğretmen, hatip, aza vs. bunun mukaddes bir görev olduğunu bilmelidir.

Alkol Bağımlılığı (Daü'l-Kü'ül)

Alkolle Mücadele ve Alkolün İnsanlar Üzerindeki Etkileri

Alkol bağımlılığı, insanlığı perişan eden, toplumu hızla zehirlemeye devam eden bir durumdur. Sosyal hastalıklar değerlendirilirken alkolün beyin, sinir sistemi üzerindeki son derece keskin olan etkisi ve amansız tahribatı şüphesizdir. Alkol, vücuttaki hücrelerin metabolizmasını bozmakta, hücreleri zehirlemekte ve yağ zerreciklerini dağıtmaktadır. Alkol kullanan kişilerde şişmanlama en çok görünen belirtilerden biridir. Bu durum kişinin sürekli bir biçimde alkol ile zehirlendiğini gösterir.

Sarhoşluk, alkolik zehirlenmenin son şeklidir. Fazla miktarda alınan alkol gerek mideyi örten kısma (gışâ-i muhâtî) gerekse dimağa temas eder. Ardından tahriş başlar ve bunun sonucu olarak kan bir uzuvda birikir ve orada şişlik meydana gelir. Fazla miktarda alınan alkol şiddetli ruhsal bunalımlar meydana getirir. İstifra edilerek alkolün önemli bir miktarı vücudun dışına atılırsa kişinin bünyesi rahatlar. Aksi takdirde alkolün bütün etki ve zararları tüm sinir sistemi üzerine yüklenir.

Düşünce ve hareket üzerinde etki bırakan alkol, kişinin sarhoş olmasına yani düşüncesiz bir hal almasına sebep olur. Uyuşukluk (torpeur) haline gelen bu durum vücudun üşümesiyle ortaya çıkar ve vücudun sıcaklığı oldukça düşüktür. Bu tür bir zehirlenme, bazen hastanın hayatına sebep olur. Tüm bu olaylar metabolizmada aşırıya kaçılması sonucu yaşanır.

Sarhoşluk, alkolizm demek değildir; ancak zamanla kişiyi alkolizme doğru sürükler ve zehirler. Burada üç farklı zehrin etkisinden bahsedilir. Birincisi etil alkol ile buna etilizm (etylisme) denir. İkincisi onilizm (oenilisme) şarapla zehirlenme, üçüncüsü ise çeşitli insanları içkilerle zehirler ki buna da absetizm (absinthisime) denilmektedir. Bu durumu üç kısma ayırıp değerlendirmek gerekir. Ancak bunların üçünde de tesir meydana getiren alkol ise unutulmamalıdır ki alkolden başka gerek şaraplar ve gerekse likörlerde mevcut esansların özel bir tesiri vardır. Bundan dolayı 3 kısma ayrılmıştır ki gerçekten de insan tarafından alınan her meşrubat vücutta aynı etkiye sahip değildir. Bir kısmı, kan dolaşımı dahil, akciğerlerden geçerek yanma (ihtirak) hissi oluşturur. Buna dayanarak birçok kişi alkolün bir gıda unsuru olduğu kanaatini beslemiştir. Hararet meydana getirmesinden dolayı önemle addetmişlerdir.

Bilinmelidir ki ihtirak etmeyip vücutta hücreler ile karşı karşıya gelen alkol, en büyük tahribatı yapmakta ve hücreleri aşındırmaktadır. Örneğin bir türbinin hareketi için su yerine asit (hamz-ı kibrit) kullanılabilir. Ancak bu asit ile hareket eden türbin kısa bir süre sonra aşınacak ve kullanılamaz hale gelecektir. Fizyolojik olarak ihtirak eden alkol etkisi pek azdır. Temiz havada çalışmak, harekette bulunmak gibi unsurlar alkolün mühim bir kısmının ihtirakına sebep olur. Hareket etmeyen insanda, ihtirak etmeyen alkol hücrelere temas eder ve vücuttan atılamaz. Vücuttaki albümin maddesini düşürür. Kolloidal birikmesi gerçekleşir ve bazı organların

direncinde zayıflık meydana gelir. Hücreler arasında meydana gelen değişim ve karışıklık vücudun her bölgesinde kendini gösterir.

Alkolün zararlı etkisi, ağızdan başlayarak mide ve bağırsaklarda emilir. Ardından kan dolaşımına geçer ve çeşitli problemlere sebep olur. Alkol alınırken ağız ve boğazda ihtikan (kanın vücutta belli bir yerde toplanması) meydana gelir. Bu ihtikanı 8 veya 10 saat sonra fakrüdüm (kan eksikliği, kansızlık) takip eder. Sabahları sarhoş ağzın tadı olmadığından ve boğaz kuruluşundan dolayı şikâyet edilir ve hücrelerin su ihtiyacını karşılamak için bol bol su tüketilir. Ancak fazla su tüketilmesi de hücrelerde problem oluşturur. Organizmanın direncini düşürür. Vücutta kimyasal değişikliklere sebebiyet verir.

Alkol aynı zamanda vücutta yağlanma yapar, beslenmenin gecikmesini sağlar ve bunun neticesinde şişmanlama meydana gelir. Mideyi çepeçevre saran zarda kan birikir ve bağırsaklara sirayet eder. Mide bağırsaklardan alkolü yüklenip karaciğere sevk eder ve tahriş sonucu iltihap oluşur. Beyni etkileyen alkol, öncelikle damarlarda genişleme yapar ardından zamanla dokularda tahribata sebep olur. Hücrelere mikroskop ile bakıldığında açık bir şekilde yağ zerreciklerinin dağılımı görünür. Gerek karaciğer ve gerekse kalpte yağlanma oluşur. Onalizm (Oenelisme-Oenilisme) olan zehirlenmelerde karın boşluğuna toplanan sıvı daha fazla görülür, etkisi karaciğer hücrelerinde daha kötüdür. Onalizm şarapla zehirlenmelerde olduğu gibi öncelikle siroz oluşur ve bu durum ilerleyerek devam eder. Çeşitli bezelerde yağın değişime uğraması görülür. Yağ, deri altı göze dokusunda toplanır, en çok da karın duvarında oluşur. Burada görülen tesirin biri getirmiş olduğu iştahsızlık, diğeri tahriş etme ve asidin dışarı atılamamasıdır. Bundan dolayı arterit ve tiroit bezi şişkinliği olan insanlara daha fazla zarar verir. Alkolün vücutta sebep olduğu değişim göstermektedir ki alkol insanı yaşından evvel ihtiyarlatmaktadır. “Letserd” diyor ki; “alkolik olanlar, fizyoloji ve patolojiye göre ihtiyar kişilerdir.”

Sindirim sisteminde görülen bozulmalardan biri de iştahın azalmasıdır. Mide hizasında yanma ve kaynama hissi vardır. Sabah aç karna kusulur. Buna tıp dilinde petuitsmatutinale denir. Etilizm (Ethylisme) zehirlenmelerinde de daha fazla asabiyet görülür. Parmak uçlarında yanma meydana gelir ve bu hal gittikçe hissizliğe dönüşür. Akıl gücünde azalma gerçekleşir ve öncelikle geçici ardından da kalıcı titreme görünmeye başlar. Bu titremeler sinirseldir. Kişi, bu hareketleri ne kadar sabitlemeye çalışsa da hareketler aksine fazlalaşır. Bu titreme hareketi ve ürperme, dilde, dudaklarda, yüz kaslarında görülür. Birkaç sene sonra aklın kuvveti o kadar azalır ki artık çalışacak kuvvet kalmaz. Elli yaşında ayyaş olan bir kişi fiziksel olarak bitmiştir. Bunun devamında beyinsel karmaşıklıklar görülür. Uykusuzluk başlar ve kabuslar görür. Bu kabuslar kişiyi uyutmaz ve korkunç şekiller görmeye başlar. Uyandığı zaman baş dönmesi, görme bozukluğu olur. Eğer bu dereceye gelen bir alkolüğün alıştığı miktardan fazla içecek olursa sarhoşluk onda çok şiddetli bir surette hezeyan-ı mürte’iş (delirium termens) tarzında görünür. Bu durumda hasta devamlı sayıklar. Ufak bir soğuklamadan bu haller görülebilir ya da bir darbe veya mikrobik bir hastalığı kamçılar. Zatürre, yılanlık gibi... Aynı zamanda bu kişinin ateşi yükselir ve 6-20 saat kadar yüksek ateş devam edebilir. Bu durum kendisi ve kendisine yaklaşmak isteyenler için tehlike arz etmektedir. Bunun ardından kişi bitkin bir hale gelir ve çöküş yaşar.

Alkol ile dolu bir uzviyet, insanı virüslere karşı dirençsiz bırakır. Alkolik kişinin yaraları uzun müddet kapanmaz ve cerrahi operasyonlar alkoliklerde tehlikelidir; çünkü alkolik olan kişileri uyutmak oldukça zordur. Bu kişiler kloroform ve etere karşı büyük bir mukavemet gösterirler. Mösyö “Jalenin”in yapmış olduğu bir istatistiğe göre alkolik insanların uzuvlarının ne büyük bir direnç gösterdiği göze çarpmaktadır. Hastanelere giren 4844 hastadan 14,5’i alkoliktir. Paris hastanelerindeki 1328 hastadan 610 adedi alkoliktir bu da %46’ya karşılık gelmektedir. 1914 senesi asker alım şubelerinde 20 yaşındaki gençlerin 21 yaşındaki

gençlerden daha gürbüz olmaları bir sene alkol kullanmamalarına dayalıdır. 30 yaşından sonra alkol tüketmenin mazereti daha fazla göze çarpmaktadır. Alkol kullananlarda ölüm oranları daha fazladır ve alkoliklerden doğan çocuklarda da ölüm oranları oldukça yüksektir. Bu konuda “Jakenin”, 1 Mayıs 1912’den 1 Mayıs 1913’e kadar olan dönemde yaşayan 3960 alkolik kişinin çocukları üzerinde araştırma yaparak bir istatistik hazırlamıştır.

Alkolizm İrsi midir?

Alkolik kişilerin çocuklarında dikkat çeken en önemli unsur arterit sorunudur. Bunlarda iştahsızlık mevcuttur. Bu alkolün bünye üzerindeki tesirlerinden birisidir. Alkol arteritin sebebidir. Fakat dikkate değer olan bir şey arteritlerde veremin seyrinin şeklidir. Bunlarda çoğunlukla genetiğe meyillidir. Alkolü çok fazla kullanan ebeveynlerin çocuklarında irsi taşıyıcılık görülür. Bunlar -irsi- alkol ile ilgili birtakım belirtilerdir. Çoğunlukla bu durumda doğan çocuklarda doğuştan alkol kullanımına büyük bir meyil vardır. Bu düşkünlük 15 ile 20 yaş arasında kendini gösterir. Eğer alkole karşı meyilli olmak histeri, sara ve frengi gibi hastalıklara ait değilse alkol kaynaklıdır.

Birçok katilin, caninin, şiddet yanlısı aşğın, intihar edenlerin geçmiş durumlarında alkolizm ile müptela ebeveyn çocukları olduğu ortaya çıkar. Özellikle cumartesi çocuğu ismiyle bilinen bu kişilere Avrupa’nın sanayisi çok olan şehirlerinde rastlanır.

Alkolik kişilerin çocuklarında alkol zekaya az etki göstermiştir. Çocuklarda zekâ kuvvetinde büyük bir eksikliğe sebebiyet vermez; fakat böyle olmakla beraber sağlam bir zekâ kuvveti de mevcut değildir. Birçoğu asabi, “neveropan” dır. Daha küçük yaşta bu çocuklarda zekâ ve karakterinde bir dengesizlik bulunmakla beraber oldukça asabidirler. Yine birçoğunda asosyalite görülür. Alkolik kişilerin çocuk ve torunlarında zararlı karakterler, ikiyüzlülük, cinayet ve intiharlar görülür.

Bunlara cinnet-i ahlaki (foli moral) adı verilmektedir. Bu gibi kişilerin çocuklarında beyinsel ve ruhsal hastalıklar çok görülür. Bazı ailelerde irsi delirium termens ve irsi titremeler mevcuttur. Alkolik babaların evlatlarında histeri, sara nöbetleri görülür. Yine yapılan bir istatistikte; 98 aileden 294 çocukta çeşitli vakalar görülmüştür. Zekâ oldukça çarpık ve bu kişilerde zekâ geriliği bulunmakla beraber 23 tanesinde zekâ geriliği ileri derecede olmuştur. 3. Nesilden 7 ailenin 17 çocuğunun bir kısmı zekâ itibariyle zayıf, bir kısmı da cinnet geçirmekte ve bu da sara, histeri şeklinde zuhur etmektedir.

Fere, hayvan embriyoları üzerine yapmış olduğu bir deneyde, yumurtaları alkolün etkisine maruz bırakmıştır. Yumurtalar çatlamadan kendisi içini açmış ve alkolün etkisinde kalan yumurtalarda sû-i teşekkülât (şekil bozukluğu) görülmüştür.

Legen’in tutmuş olduğu bir kayda göre ise alkolün etkisinde kalan 215 ailenin 147 vakasında düşük ya da erken doğum görülmüştür. Netice itibari ile alkolizm, nüfustaki azalmanın önemli bir sebebi olarak görülmüştür.

Alkolik olan kişilerin çocuklarında görülen rahatsızlıklar şu şekildedir: Kafa taslarında sû-i teşekkülât (şekil bozukluğu), âdem-i tenazur-ı vech-i havl-i ayn (gözlerde simetri bozukluğu, şaşılık), âma, ebkemiyyet (dilsizlik), asamiyyet (konuşmada donukluk), amud-ı fikaride (omurga, bel kemiği) şekil bozukluğu, cücelik ve bütün hastalık ve virüslere karşı dirençsizlik görülür.

Sonuç

Uyuşturucu maddeler tarihi süreç içerisinde her ne kadar tıp biliminde, ilaç yapımında kullanılsalar da fazla dozda kullanılmaları ve kişinin vücudunun bu maddeden keyif almasından dolayı insanlarda bağımlılık yapmış ve zamanla vücutta çok ciddi zararlar ortaya çıkarmıştır. Uyuşturucu maddeleri, toplum içerisinde arkadaşlık ilişkileriyle, özentisi, kötü örnek alma ile ya da problemleri ortadan kaldırdığı düşüncesi gibi çeşitli yollarla yayılmaktadır. Uyuşturucu maddesi kişiyi bağımlı yapmaktadır. Bağımlılık ise kendisi bir hastalık olmakla beraber birçok hastalığı da beraberinde getirmiş ve kişinin hayatına sebep olmuştur.

Uyuşturucu maddeler, kişinin sağlığını olumsuz etkilediği gibi kişinin davranışlarında olumsuz etkiler bırakmaktadır. Ayrıca uyuşturucu kullanımının ardından kişi, düşünemez, dikkat toplayamaz, bilinci yerinde olmadan hareket eder. Bundan dolayı trafik kazaları, intihar vakaları, ekonomik kayıplar, aile içi kavgalar gibi birçok örnek uyuşturucunun sadece bireyi değil; toplumu, devleti de olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bir insan hayatının uyuşturucu kullanarak yaşamını sürdürmesinin intihar etmesinden farkı bulunmamaktadır. Bağımlı olan bir kişi kendisini toplumdan dışlanmış hisseder ayrıca toplum içerisinde bu kişi ile ilgili olumlu düşünceler de oluşmaz ve kişi kalabalıklar içerisinde yalnızlaşır. Bu durum uyuşturucu kullanan kişinin bedensel sağlık formlarını bozarken ruhsal anlamda da bir çöküntü yaşamasına sebep olur. Bu döngü kendisini yineler ve bağımlı olan kişi kullandığı, esiri olduğu maddenin kurbanı olur ve vefat eder. İnsan hayatının bir uyuşturucu ile sona ermemesi ve toplumsal gelişmenin ilerlemesi için madde bağımlılığı ile mücadele ciddi bir şekilde sürdürülmelidir.

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde uyuşturucunun zararları görülmüş ve Avrupa’da bu konuda yapılan mücadeleler Türk halkı üzerinde de uygulanmak istenmiştir. Bu çalışma yapılan bu mücadelelere bir örnek olarak verilebilir. Çalışmanın temel aldığı nokta alkol ve çeşitli uyuşturucu maddelerin yalnızca kişisel sağlık sorunlar oluşturmadığını aynı zamanda toplumsal, ahlaki ve nesiller arası olumsuz sonuçlar doğurduğunu ortaya koymuştur. Afyon, kokain, morfin, esrar, eter ve tütün gibi maddelerin fizyolojik etkileri araştırıldığında bağımlılığın insan vücudunu kısa sürede tahrip ettiği, sindirim ve sinir sistemlerinde kalıcı bozulmalara yol açtığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra eserde özellikle alkolün bireysel değil toplumsal yapıyı da zayıflatıcı etkileri vurgulanmış, nesiller boyunca sürebilecek kalıtsal problemlere işaret edilmiştir. Nitekim eserin dikkat çektiği nokta, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu yıllarda uyuşturucunun zararlarını halka bilinçli bir şekilde vermek olmuş, bağımlılığı bireysel tercih olmasından ziyade toplumsal bir hastalık olarak değerlendirmiştir. Dr. İsmail Kenan’ın vermiş olduğu bu mücadele yazıldığı dönem itibariyle oldukça önemli olmuştur.

Kaynakça

- Aldatmaz, M.A. (2019). *İslam hukuku açısından uyuşturucu maddeler ve tütün ürünleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Başoğlu, T. (2012). Uyuşturucu. *DİA*, 42, 248-253.
- Çakır, G. (2021). Cumhuriyet Döneminde İctimâî Bir Yara: Alkol, Propagandalar, Politiklar (1920-1950). *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, 17 (30), 199-228.
- Çelikay, H. (2017). *Esrar ve sentetik esrar kullanımı olan bireylerin nöropsikolojik işlevlerinin madde kullanımı olmayan bireyler ile karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Çıtır, B. (2015). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de afyon ziraatı ve ticareti (1900-1939)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Dinç, K. (2019). *Psikoaktif maddeler ve sentetik kannabinoidler (bonzai)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Dinç, S. (2016). *1918-1938 yılları arasında devletlerin sosyal regülasyon uygulamaları bağlamında alkol yasağı: Türkiye-ABD uygulamalarının karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Dişsiz, M. (2012). *Alkol ve madde bağımlılığının kadının yaşam kalitesi ve cinsel yaşamı üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, Y. B. (2001). Madde kullanımı ve bağımlılığı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1 (4), 1-8.
- Ersoy, U. Ve Altınbaş, M. (2021). İslam, Osmanlı ve Cumhuriyet Sonrası Türk Hukukunda Sarhoşluk Suçu. *TAAD*, 12 (46), 171-200.
- Fulin, N. (2019). *Osmanlı Devleti'nde yasaklanmış içecekler (1603-1807)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Göktepe, K. (2020). Osmanlı Sosyoekonomik Hayatında Uyuşturucu Madde Kaynaklarının Arz Boyutu: Haşhaş ve Kenevir Bitkisi. *History Studies*, 12 (6), 3031-3055.
- Gölçek, Ş. Gölçek, A. (2019). Erken Cumhuriyet Dönemi tekel uygulamaları: 1920-1950 döneminde tuz, ispirto ve ispirtole içkiler ile kibrit. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 30, 253-288.
- Hekimoğlu Tunç, D. (2019). *Kişilerarası iletişim bağlamında madde bağımlılarının iletişim süreçleri ve damgalama ile mücadele biçimleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İsmail Kenan (İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti Doktoru) (1924). *İctima-i hastalıklardan tahaffuz ve vikaye çareleri*. İstanbul: Şirket-i Mertebe Matbaası.
- Kurân-ı Kerim, Bakara 219. Ayet, Mâide 90. Ayet.
- Kuzucu, K. (1999). Osmanlı başkentinde büyük yangınlar ve toplumsal etkileri. *Osmanlı (Toplum)*, Yeni Türkiye Yayınları, .5, 687-699.
- Öztürk, F. C. (2023). Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Türkiye'de Uyuşturucu Madde Kullanımının İncelenmesi. *Ankara Ecz. Fak. Derg.* 47(3), 1071-1083.
- Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2012). *Madde bağımlılığı tanı ve tedavi kılavuzu el kitabı*, Ankara. <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR,44319/madde-bagimlilik-tani-ve-tedavi-kilavuzu-el-kitabi.html> (Erişim Tarihi: 2023).
- Şavk, Ü.Ç. (2011). *Sorularla Evliya Çelebi insanlık tarihine yön veren 20 kişiden biri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Türk Dil Kurumu <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 2023)
- Ünal, M. (1991). Madde bağımlılığı ve alkolizmde aile. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1 (2), 1-6.
- Varlık, B.S. (2019). *Marmara Bölgesinde madde bağımlılığı olan bireylerin psikolojik semptomları ve aleksitimi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.